

JUSTITSMINISTERIET

Lovafdelingen

Dato: 24. januar 2011
Kontor: Strafferetskontoret
Sagsnr.: 2010-730-1206
Dok.: LBI40899

KOMMENTERET HØRINGSOVERSIGT

vedrørende

Udkast til forslag til lov om ændring af retsplejeloven

(Udvidet adgang til at anvende anonyme vidner)

(L 124)

1. Hørte myndigheder og organisationer mv.

Den 22. december 2010 sendte Justitsministeriet et udkast til forslag til lov om ændring af retsplejeloven (Udvidet adgang til at anvende anonyme vidner) i høring.

Lovforslaget har været sendt i høring hos følgende myndigheder og organisationer:

Østre Landsret, Vestre Landsret, Sø- og Handelsretten, samtlige byretter, Domstolsstyrelsen, Den Danske Dommerforening, Dommerfuldmægtigforeningen, Domstolenes Tjenestemandforening, HK-Landsklubben Danmarks Domstole, Rigsadvokaten, Foreningen af Statsadvokater, Foreningen af Offentlige Anklagere, Rigspolitiet, Politidirektørforeningen, Politiforbundet i Danmark, HK-Landsklubben for Politiet, Direktoratet for Kriminalforsorgen, Foreningen af Fængselsinspektører og Vicefængselsinspektører, Kriminalforsorgsforeningen, Dansk Fængselsforbund, HK-Landsklubben for Kriminalforsorgen, Landsklubben af socialrådgivere ansat i Kriminalforsorgen, Dansk Socialrådgiverforening, Advokatrådet, Danske Advokater, Landsforeningen af Forsvarsadvokater, Foreningen af Advokater og Advokatfuldmægtige, Institut for Menneskerettigheder, Retssikkerhedsfonden, Dansk Retspolitisk Forening, Kriminalpolitisk Forening (KRIM) og Amnesty International.

Justitsministeriet har modtaget høringssvar fra følgende myndigheder og organisationer:

Slotsholmsgade 10
1216 København K.

Telefon 7226 8400
Telefax 3393 3510

www.justitsministeriet.dk
jm@jm.dk

Østre Landsret, samtlige byretter, Den Danske Dommerforening, Rigsadvokaten, Statsadvokaten for København og Bornholm, Foreningen af Offentlige Anklagere, Rigspolitiet, Faggruppen af socialrådgivere i Kriminalforsorgen, Advokatrådet, Danske Advokater, Landsforeningen af Forsvarsadvokater, Institut for Menneskerettigheder, Retssikkerhedsfonden og Retspolitisk Forening.

Nedenfor er gengivet de væsentligste punkter i de modtagne høringsvar. Justitsministeriets kommentarer til høringsvarene er anført *med kursiv*.

2. Høringsvarene

Samtlige byretter, Rigsadvokaten, Statsadvokaten for København og Bornholm og Foreningen af Offentlige Anklagere har ingen bemærkninger til lovforslaget.

Rigspolitiet er positivt indstillet i forhold til den foreslåede udvidelse af adgangen til at anvende anonyme vidner.

Østre Landsret anfører, at afvejningen af de hensyn, der har betydning for hensigtsmæssigheden af at udvide adgangen til at anvende anonyme vidner (hensynet til bekæmpelse af kriminalitet over for hensynet til tiltaltes mulighed for et effektivt forsvar), og dermed vurderingen af den foreslåede udvidede ordning i nogen grad beror på retspolitiske hensyn, og landsretten finder derfor ikke anledning til at fremkomme med bemærkninger til lovudkastet.

Institut for Menneskerettigheder finder ikke, at de foreslåede ændringer af reglerne om adgangen til at anvende anonyme vidner krænker menneskeretlige forpligtelser, idet det forudsættes, at de begrænsninger, der følger af menneskeretten, herunder særligt Den Europæisk Menneskerettighedskonvention artikel 6 og proportionalitetsprincippet, respekteres.

Justitsministeriet er naturligvis enig i, at anvendelsen af retsplejelovens regler – og dermed også den udvidede adgang til at anvende anonyme vidner – skal ske i overensstemmelse med Danmarks internationale forpligtelser, herunder Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.

Faggruppen af socialrådgivere i Kriminalforsorgen ser i det store hele positivt på lovforslaget.

Et medlem af faggruppens bestyrelse ser bl.a. positivt på, at muligheden for at vidne anonymt ikke er begrænset til sager om særlige former for kriminalitet, og at retten har mulighed for at afholde et møde med vidnet, inden der træffes afgørelse om anonymitet, med henblik på at afklare eventuelle skjulte motiver hos vidnet. Et andet medlem af faggruppens bestyrelse finder, at reglerne om anonym vidneførsel bør ændres således, at vidner, der udtaler sig imod en sigtet, kan meddeles delvis anonymitet.

Retssikkerhedsfonden peger på, at det med lovforslaget fuldstændig overlades til domstolene at vurdere, om anonymitet må antages at være uden betydning for tiltaltes forsvar, idet anonymitet ikke længere er forbeholdt tilfældighedsvidner. Retssikkerhedsfonden peger imidlertid også på, at der i bemærkningerne til lovforslaget er anført nærmere om, hvilke øvrige vidner den udvidede adgang kan være relevant i forhold til, samt at det er anført, at anonym vidneførsel fortsat skal have undtagelsens karakter.

Retssikkerhedsfonden anfører, at domstolene må antages at følge den snævre mulighed for udvidelse, der er skitseret i bemærkningerne, og at der på den baggrund ikke ses at være retssikkerhedsmæssige betænkeligheder ved lovforslaget. Retssikkerhedsfonden anbefaler dog, at det fremgår af lovteksten, at hvis et vidne og en tiltalt har kendskab til hinanden i kraft af en fælles tilknytning til en bestemt kriminelt miljø, kan vidnet ikke være anonymt.

De grundlæggende hensyn bag reglerne om anonyme vidner er hensynet til vidners sikkerhed og hensynet til retshåndhævelsen. Heroverfor står imidlertid hensynet til den tiltalte, herunder den tiltaltes mulighed for at tilrettelægge sit forsvar. Disse hensyn kommer i den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 856, stk. 2 (som ikke ændres ved lovforslaget), til udtryk ved, at anonym vidneførsel er betinget af, at vidnets anonymitet er af afgørende betydning for vidnets sikkerhed og samtidig må antages at være uden betydning for tiltaltes forsvar. Afgørelsen af, om disse betingelser er opfyldt, bør efter Justitsministeriets opfattelse – i overensstemmelse med den foreslåede nye bestemmelse i retsplejelovens § 856, stk. 3 – træffes af domstolene ud fra en samlet vurdering af de konkrete omstændigheder i den enkelte sag. Justitsministeriet finder således ikke, at der er grundlag for at indføre bestemmelse om, at vidner, hvis forkla-

ring er belastende for tiltalte, generelt skal kunne føres delvis anonymt, eller at anonymitet på forhånd skal være udelukket for vidner med (mere eller mindre perifer) tilknytning til det samme kriminelle miljø som tiltalte.

Der henvises i øvrigt til pkt 4.1 og 4.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Den Danske Dommerforening henholder sig til det svar, som foreningen afgav den 8. april 2002 i forbindelse med Justitsministeriets høring over lovforslag nr. 139 om ændring af retsplejeloven (Forbedret vidnebeskyttelse). Foreningen erklærede sig dengang enig i, at det er af afgørende betydning, at vidner beskyttes mod overgreb, men at dette hensyn må afvejes over for tiltaltes mulighed for varetagelse af sit forsvar. Foreningen anfører, at disse hensyn må gælde så meget mere, når der er tale om en udvidelse af adgangen til at føre anonyme vidner.

Foreningen anfører videre, at de bygningsmæssige forhold flere steder – blandt andet i de to landsretter og i Københavns byret – er således, at det ikke med sikkerhed kan forventes, at fuldstændig anonymitet vil kunne gennemføres.

Forslaget giver ikke i øvrigt Den Danske Dommerforening anledning til bemærkninger.

For så vidt angår afvejningen af hensynet til vidnet på den ene side og hensynet til tiltalte og tiltaltes forsvar på den anden side henvises til Justitsministeriets bemærkninger ovenfor.

Vedrørende den praktiske varetagelse af et vidnes fuldstændige anonymitet bemærkes det, at det som anført i pkt. 2.3.3 i lovforslagets almindelige bemærkninger naturligvis er en forudsætning for, at retsplejelovens regler om anonym vidneførsel kan være effektive, at vidnets identitet i de pågældende tilfælde faktisk bliver holdt skjult under hele sagen. Det kræver en særlig opmærksomhed hos alle de implicerede myndighedspersoner i sagen – både rettens personale, politiet og anklagemyndigheden – men det vil i første række være anklagemyndighedens ansvar at sikre den fornødne beskyttelse af et anonymt vidne.

Som det ligeledes fremgår af bemærkningerne, har Rigsadvokaten oplyst, at Rigsadvokaten er i færd med at udarbejde en meddelelse til anklage-

myndigheden om retningslinjerne for håndtering af bl.a. de sager, hvor der kan blive tale om at anvende retsplejelovens regler om anonym vidneførsel. I forhold til anonyme vidner vil meddelelsen skulle sikre, at der i praksis bliver taget de skridt, der er relevante for at undgå, at et anonymt vidnes identitet afsløres under efterforskningen og under sagens behandling i retten.

Rigsadvokaten har i øvrigt oplyst, at der i konkrete sager – hvis det er aktuelt – vil blive taget kontakt til de relevante parter med henblik på, at der kan tages de nødvendige forholdsregler for at sikre et vidnes fuldstændige anonymitet.

Retspolitisk Forening opfordrer til, at lovforslaget ikke vedtages, og at retstilstanden fra før 2002 genindføres, idet foreningen er imod anonym vidneførsel.

Retspolitisk Forening anfører videre, at lovforslaget ikke forekommer bedre begrundet end tidligere lovforslag om anonym vidneførsel. Dog er der i dette lovforslag refereret en række kendelser, som imidlertid i intet tilfælde omhandler fuldstændig anonymitet. Det er foreningens opfattelse, at lovforslaget – under henvisning til hensynet til tiltalte og tiltaltes krav på at blive gjort bekendt med et vidnes forklaring – understreger en farlig illusion om anonymitet.

Retspolitisk Forening finder sammenfattende, at retstilstanden, hvis lovforslaget vedtages, vil være, at der i stort set alle sager efter straffeloven og en betragtelig del af særlovgivningen vil kunne rejses krav om anonym vidneførsel, endda selv om der ikke foreligger egentlige trusler mod det pågældende vidne. Det tyder efter Retspolitisk Forenings opfattelse på en alvorlig udskridning i den almindelige retskultur og harmonerer på ingen måde med lovforslagets bemærkninger om, at der også fremover bør være meget snævre rammer for adgangen til at anvende anonyme vidner.

Danske Advokater kan ikke tilslutte sig den foreslåede udvidelse af adgangen til at anvende anonyme vidner, som bl.a. vil indebære mulighed for at hemmeligholde identiteten også på vidner, som ikke er såkaldte tilfældighedsvidner. Det er endvidere Danske Advokaters opfattelse, at lovforslaget rejser nogle alvorlige retssikkerhedsmæssige problemstillinger, og at lovudkastet ikke indeholder en nærmere redegørelse for behovet for den foreslåede udvidelse. Danske Advokater bemærker i den for-

bindelse, at Danske Advokater har vanskeligt ved at se, at der i praksis skulle være et sådan behov.

Advokatrådet kan ikke anbefale vedtagelse af lovforslaget. Advokatrådet peger i den forbindelse på, at rådet savner en nærmere redegørelse for behovet for den foreslåede udvidelse, hvorefter ikke kun tilfældighedsvidner kan vidne anonymt.

Advokatrådet peger endvidere på, at rådet ikke finder, at det er muligt at sikre, at vidnet ikke har en sådan tilknytning til tiltalte (eller sagen), at anonymiteten må antages at være uden betydning for tiltaltes forsvar, idet bedømmelsen af om et vidne har en tilknytning til tiltalte, herunder tilknytningens karakter, vil ske på baggrund af vidnets egen forklaring, uden at tiltalte har mulighed for at imødegå den. Advokatrådet henviser i den forbindelse bl.a. til de betænkeligheder ved anonym vidneførsel, som er beskrevet i Retsplejerådets betænkning nr. 1056/1985 om anonyme vidner m.v., og finder på den baggrund, at det foreslåede indebærer en øget risiko for ”hævnanmeldelser” og ”hævnforklaringer”. Advokatrådet henviser endvidere til, at det i en tid med bandekonflikter, hvor tilhørsforholdet til en bande ikke er knyttet til et registrerbart medlemskab, bør sikres, at regler om anonymitet ikke kan misbruges til at bekriige hinanden, og at det typisk alene er den tiltalte, der har mulighed for at påvise en tilknytning mellem et vidne og f.eks. tiltalte selv eller et offer i sagen.

Landsforeningen af Forsvarsadvokater advarer mod lovforslaget. Landsforeningen finder det således overordentligt betænkeligt, at der med lovforslaget åbnes for, at det ikke kun er tilfældighedsvidner, der kan vidne anonymt. Landsforeningen peger i den forbindelse på, at det reelt kun er den tiltalte, der vil kunne redegøre for, om et vidne har usaglige grunde til at afgive en belastende vidneforklaring. Landsforeningen henviser i forlængelse heraf til Retsplejerådets betænkning nr. 1056/1985 om anonyme vidner m.v.

Landsforeningen peger videre på, at lovforslaget savner en konkret begrundelse for, at der er et reelt behov for den udvidede adgang, og for hvorfor lovforslaget ikke har været forelagt Strafferetsplejeudvalget.

Landsforeningen finder, at vidners generelle frygt for at afgive vidneforklaring i stedet bør imødegås med oplysning, f.eks. i forbindelse med den Rigsadvokatmeddelelse, der omtales i lovforslagets pkt. 2.3.3.

Landsforeningen bemærker endeligt, at landsforeningen frygter, at anonym vidneførsel vil blive alt for udbredt, hvis lovforslaget vedtages. Landsforeningen peger i den forbindelse på, at de valgte formuleringer i lovforslaget og bemærkningerne er så upræcise, at det kan risikere at blive en glidebane for udbredt anvendelse af anonyme vidner, eksempelvis at kriteriet skal være ”en samlet vurdering af sagens omstændigheder”, ligesom fjernelse af kravet om, at vidnet risikerer at blive udsat for alvorlig fare, svækker hensynet til tiltaltes retsbeskyttelse, og foreningen frygter således, at lovforslaget vil forøge risikoen for urigtige domfældelser.

Det vil efter lovforslaget fortsat være en betingelse for fuldstændig anonym vidneførsel, at anonymiseringen må antages at være uden betydning for den tiltaltes forsvar, og at afgørende hensyn til vidnets sikkerhed gør anonymitet påkrævet. Med lovforslaget slås det fast, at retterne ved afgørelsen af, om et vidne kan være anonymt, skal foretage en samlet vurdering af alle sagens omstændigheder, herunder eventuelle oplysninger om vidnets forudgående tilknytning til tiltalte og oplysninger om sagens karakter.

Som anført i pkt. 4.2 i lovforslagets almindelige bemærkninger kan der efter Justitsministeriets opfattelse tænkes tilfælde, hvor vidnet og tiltalte nok kender – eller kender til – hinanden, men hvor forbindelsen mellem de to parter er af en sådan mere overfladisk og perifer karakter, at der ikke er grundlag for at antage, at vidnets anonymitet kan have negativ indvirkning på tiltaltes forsvar. I så fald bør det ikke være udelukket undtagelsesvist at tillade at føre vedkommende som anonymt vidne, hvis retten efter en samlet vurdering finder, at hemmeligholdelse af vidnets navn mv. må antages at være uden betydning for tiltaltes forsvar.

Inden retten træffer afgørelse om anonym vidneførsel, kan retten udspørge vidnet under vidneansvar om bl.a. eventuelle relationer mellem vidnet og den tiltalte, jf. pkt. 2.2.1.5 i lovforslagets almindelige bemærkninger.

Endelig skal det understreges, at det med lovforslaget er forudsat, at der – selv om der med lovforslaget sker en vis begrænset udvidelse af mulighederne for at anvende anonyme vidner – fortsat vil være tale om en regulering, der medfører, at betingelserne for at anvende anonyme vidner kun undtagelsesvist vil være opfyldt, jf. pkt. 3 i lovforslagets almindelige bemærkninger.